

YOLSUZLUK VE KAMU BORCU İLİŞKİSİ: AB ÜLKELERİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR İNCELEME

RELATIONSHIP BETWEEN CORRUPTION AND PUBLIC DEBT:
AN EMPIRICAL INVESTIGATION ON THE EU COUNTRIES

Ahmet ŞAHBAZ¹

Aylin KOÇ²

A.Yılmaz ATA³

ÖZET

Kamu borcu, makroekonomik istikrarsızlıkların temel nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Kamu borcu, içinde bulunduğu toplumun ekonomik, politik, sosyal ve kurumsal yapısından etkilenebilmektedir. Yolsuzluk olgusu, kamu borcunu etkileyen kurumsal unsurlardan biri olarak ifade edilmektedir. Başka bir ifade ile kamu gücünün kişisel çıkarlar için kötüye kullanılması olarak ifade edilmekte olan yolsuzluk olgusu, gerek kamu harcamaları gerekse kamu gelirleri üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Bu durum, devletin gelir-gider dengesini bozmakta ve kamu borçlarının artmasına yol açabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, yolsuzluğun kamu borcu üzerindeki etkisini 27 AB ülkesi için 2011 verilerini kullanarak yatay-kesit analiz yöntemi ile test etmektir. Çalışmanın ampirik sonuçlarına göre, yolsuzluk düzeyinde gerçekleşen bir azalmanın kamu borçlarını azalttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kamu Borcu, Yolsuzluk, Kamu Harcamaları, Yatay Kesit Analizi*

JEL Kodları: *D02; D73; O11, C21*

ABSTRACT

The public debt is one of the main causes of macroeconomic instability. The public debt is affected the economic, political, social and institutional structure of every nation. It is expressed that the phenomenon of corruption is one of the institutional factors that affect the public debt. In the other words, the misuse of public power for personal interests, which are referred

¹ Gaziantep Üniversitesi, İİBF, İktisat Böl. Yrd. Doç. Dr.

² Gaziantep Üniversitesi, İİBF., Uluslararası Tic. ve Lojistik Böl., Yrd. Doç. Dr.

³ Gaziantep Üniversitesi, İİBF, İktisat Böl., Doç. Dr.

to as the phenomenon of corruption, both leading to adverse effects on public expenditure and public revenue. This destroys the balance of income and expenditure of the state and can lead to an increase in public debt.

The purpose of this paper is to empirically test to the impact of corruption on public debt for the 27 EU countries by using 2011 data and cross-section analysis method. According to the empirical results of the study, it was found that corruption had statistically significant and negative impact on public debt.

Keywords: *Public Dept, Public Expenditure, Corruption, Cross-Section Analysis*

JEL Classifications: *D02; D73; O11, C21*

GİRİŞ

Kamu borçları (public debt) günümüzde gelişmiş/gelişmekte olan ekonomilerde ortaya çıkan temel bir makroekonomik sorundur. Kamu borçları, 1970'li yıllarla birlikte çoğu ekonomilerde kronik bir sorun olmaya başlamıştır. Son 30 yılda önemli ölçüde mali reformlar yapılmasına rağmen, birçok ülke tekrarlanan büyük kamu borçlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Kamu borçları farklı ekonomik, sosyal, politik ve kurumsal yapının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Son dönemlere kadar kamu borcunun belirleyicileri üzerine oluşan literatürde sadece ekonomik unsurların etkileri vurgulanmıştır. Günümüzde kamu borçlarının nedenlerine yönelik ekonomik faktörlerle birlikte ekonomi dışı faktörleri de içeren yeni bir literatür oluşmaktadır. Özellikle de politik ve kurumsal faktörlere ait kantitatif verilerin oluşturulması bu alanda, ampirik kanıtlar sağlayan çalışmaların giderek çoğalmasına yol açmıştır. Kamu borçlarının belirleyicileri üzerine son zamanlarda yapılan bu çalışmalar, kamu borçlarının çok büyük oranda politik ve kurumsal faktörler tarafından belirlendiğini ortaya koymaktadır (Koç, 2009:185).

Kamu borcunun, kurumsal belirleyicileri olarak ifade edilen bir kavram da yolsuzluk olgusudur. *Kamu gücünün kişisel çıkarlar için kötüye kullanılması olarak ifade edilmekte olan yolsuzluk olgusu*, ekonomik, politik ve kurumsal yaşamda yapısal bir problem olarak sıklıkla adından bahsettirmektedir. Yolsuzlukların, ekonomik büyüme ve kalkınmayı yavaşlattığı, kamu borçlarını ve enflasyonu artırdığı, gelir dağılımı adaletsizliğine yol açtığı birçok yazar ve düşünür tarafından ifade edilmektedir. Bu çerçevede, bir ekonominin yolsuzluk düzeyi ile kamu borçları arasında bir ilişkinin varlığından söz edilmektedir. Buna göre, yolsuzluk, kamu harcamalarında etkinsizliğe yol açarak, kamu harcama miktarının artmasına ve aynı zamanda vergi gelir kayıplarına yol açarak kamu gelirlerinde bir azalmaya yol açabilmektedir. Kısacası, yolsuzlukların yoğun olarak görüldüğü ekonomilerde sağlıklı mali politikalar oluşturulması

imkansız hale gelebilmekte ve bu durum da kamu gelir-gider dengesi üzerinde bir takım tahribatlara yol açarak, kamu borcunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Hazırlanacak olan bu çalışmada kamu borcu ile yolsuzluk arasındaki ilişki ele alınarak, ekonomik yolsuzluk düzeyinin kamu borcu üzerindeki etkisi yatay kesit veri analiz yöntemi ile AB ülkeleri için test edilecektir. Çalışmada öncelikle yolsuzluk kavramı ve bu kavramın, kamu borcu üzerindeki etkileri ortaya konulacaktır. Daha sonra ise, yolsuzluğun, kamu borcu üzerindeki etkisi ampirik olarak test edilecektir.

1. Kamu Borç Kavramı Tanımı

Kamu açığı, belirli bir dönem içinde kamu gelirleri ile kamu giderleri arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte literatürde kamu açığı yerine çoğu zaman bütçe açığı da kullanılmaktadır. Oysa bu kavramlar arasında bazı temel farklılıklar söz konusudur.

Bütçe açığı, belirli bir dönemde (genellikle 1 yıl) devletin bütçe gelirleri ile bütçe giderleri arasındaki farkı ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle bütçenin gider kısmının gelir kısmından fazla olması olarak tanımlanabilir. Kamu açıklarının önemli bir kısmını bütçe açıkları oluşturmaktadır. Bu nedenle bütçe açığının kamu açığından farkını ortaya koymak gerekmektedir.

Kamu kesimi finansman açığı (KKFA) ya da kamu kesimi borçlanma gereği (KKBG) olarak da ifade edilen kamu açığı tanımı; sadece merkezi hükümeti değil, mahalli idareler, fonlar, kamu iktisadi teşekkülleri, özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar ve sosyal güvenlik kurumları gibi diğer kamu kurum ve kuruluşlarını da kapsamaktadır. Yine bu tanıma göre kamu açığı kamu kesiminin net borçlanma gereğini göstermekte olup, vadesi gelen borç anapara ödemeleri sebebiyle yeniden borçlanmaya gidildiğinde bu durum kamu açığı içinde yer almamakta hazinenin konusuna girmektedir. Yine kamu açığı ekonominin büyüklüğünün bir ölçüsü olarak genellikle GSMH'nın bir oranı olarak değerlendirilmektedir (Egeli, 1997:22).

2. Yolsuzluğun Tanımı

Yolsuzluk en geniş anlamda; *"Kamusal gücün özel amaçlar için kötüye kullanılması"* olarak ifade edilmektedir (Gray ve Kaufman, 1998:7; Rose-Ackerman, 1999:91; Bardhan, 1997, 1321; Klitgaard, 1988:23; Lambsdorff, 2007:16; Tanzi, 1998:564). Yolsuzluk, hem kamu sektörünü hem de özel sektörü kapsayabilecek bir şekilde toplumun her alanında görülebilmektedir. Buna rağmen genel kanı, yolsuzluğun, kamu kesimini ilgilendiren bir olgu olduğu yönündedir. Çünkü yolsuzluğu ortaya çıkaran unsurlar, kamu sektöründe daha yoğun bir şekilde görülebilmektedir. Yolsuzluğu yol açan dinamikler, Klitgaard (1998:75) tarafından basit bir model çerçevesinde gösterilmiştir.

*YOLSUZLUK = TEKELCİ YAPILAR + İHTİYARİ KARAR
ALMA YETKİSİ – HESAP VERME GÜCÜ*

Buna göre; kaynakların kullanılmasında tekelci yetkiye sahip olan, görevleriyle ilgili konularda tek başlarına karar alma yetkilerini kötüye kullanan ve hesap verme mekanizmaları bulunmayan görevlilerin bu süreçte kendi çıkarlarını gözetmeleri yolsuzluğa neden olmaktadır. Kısacası, yolsuzluk düzeyi tekel gücü, takdir yetkisi ve hesap verebilirlik tarafından belirlenmektedir. Tekel gücüne ve takdir yetkisine sahip olmak yolsuzluk düzeyini artırırken hesap verebilirlik bunu azalmaktadır. Tekel gücü ve takdir yetkisi daha çok kamu sektörünün yoğun olduğu ekonomilerde görülmektedir. Bu anlamda yolsuzluğun, ülkelere özgü faktörlere bağlı olarak az ya da çok tüm ekonomilerde görülmesiyle birlikte, kamu sektöründe tekelciliğin ve takdir yetkisinin fazlaca görüldüğü devlet yapısıyla yönetilen toplumlarda daha belirgin olduğu söylenebilir (Ata, 2009:181).

3. Yolsuzluğun Kamu Borcu Üzerine Etkileri:

Yolsuzluğun ekonomik yaşam üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalarda, birbirinden farklı sonuçlara ulaşılsa da varılan ortak sonuç, yolsuzluğun ekonomi üzerindeki etkisinin olumsuz olduğu yönündedir⁴. Yolsuzluğun, ekonomi üzerinde göstereceği en büyük zarar, yatırımcı üzerinde olumsuz bir etki göstererek yatırımları azaltması ve ekonomik büyümeye ve kalkınmayı yavaşlatmasıdır. Bununla birlikte yolsuzluğun, ekonomideki mevcut kaynakların dağılımına ve etkin kullanımına zarar verdiği, enflasyona ve gelir dağılımında eşitsizliğe neden olduğu, kamu gelir-gider dengesini olumsuz etkilediği de genel kabul gören bir yaklaşımdır.

Yolsuzluk düzeyi ile kamu borcu arasında bir etkileşimin varlığı iddia edilebilir. Yolsuzluk düzeyinin yüksek olduğu ekonomilerde, kamu kesimi açıkları ve buna bağlı olarak kamu borcunun da yüksek olduğu gözlenmektedir. Hatta yolsuzluk düzeyindeki azalmaların, kamu borçlarını da azalttığı söylenebilir. Yolsuzluk olgusunun, kamu borçlarını olumsuz yönde etkilediği genel kabul gören bir durumdur. Yolsuzluk, kamu harcamalarında etkinsizliğe yol açarak, kamu harcama miktarının artmasına

⁴ Bununla birlikte yolsuzluk ve ekonomi arasındaki ilişkileri ölçmeye çalışan Huntington, Leff, Lui gibi bazı yazarlar yolsuzluğun ekonomiye olumlu katkı sağladığını ifade etmektedir (Ayrıntılı Bilgi için bkz: Bardhan, 1997:1322-1324). Leff, yolsuzluğun ekonomiye olumlu katkı sağladığını ifade ettiği çalışmasında, kamu hizmetlerinde yolsuzluğun var olmasının, rekabeti ve verimliliği sağlayacağını ileri sürmektedir. Yazar, kamu hizmetlerindeki arz kıtlığının, bu hizmetten yararlanmak isteyen girişimci sınıf arasında rekabetin ortaya çıkmasına yol açacağını ve bu rekabetin, sistemin daha etkin ve verimli bir yapıya kavuşmasını sağlayacağını belirtmektedir. Zira yolsuzluk alanında ortaya çıkan rekabet neticesinde en yüksek rüşveti (ve dolayısıyla kamu hizmetini), en düşük maliyetle üretim yapabilecek girişimciler verebilecektir (Kurer, 1993:263).

ve aynı zamanda vergi gelir kayıplarına yol açarak kamu gelirlerinde bir azalmaya yol açabilmektedir (Hillman, 2004:1067; Kaufmann, 2010:3).

Yolsuzluk, bir ekonomide hem kamu harcamalarının miktarını, hem de bileşimini olumsuz etkilemektedir. Yolsuzlukların kamu harcamaları üzerindeki arttırıcı etkisinin varlığı genel kabul görmüş bir gerçekliktir. Tanımda da vurgulandığı gibi yolsuzluk olgusu, belli bir çıkar elde etme faaliyetidir. Bu bağlamda özellikle kamu kaynaklarının kullanımında, bu kaynakları kullanan kamu görevlileri, kendi çıkarlarını ençoklaştırmak için, popülist, kayırmaca, haksız kazanç sağlama gibi yozluklara yol açan davranışlara yönelebilmektedir (Faure, 2011:5). Çünkü yolsuzluk, kamu kaynaklarının haksız yere transfer edilmesine dayanmaktadır. Bu tür uygulamalar hem ekonomide rant ekonomisinin oluşmasına hem de kamu harcamalarının olması gerekenden daha yüksek bir düzeyde gerçekleşmesine yol açabilmektedir. Çünkü kamu harcamaları yoluyla kaynak transferin gerçekleştirilmesi çokça gözlenen bir durumdur (Çelen, 2007:103) ve bu durum kamu harcamalarında etkinsizliğe ve israfa yol açabilmektedir.

Yolsuzluğun yoğun olarak gerçekleştiği ekonomilerde, devletin kamu hizmetlerini karşılayabilmek için yapması gereken harcamalar daha fazla bir şekilde gerçekleşebilir. Örneğin Rijckeghem ve Weder (2001), yaptıkları bir çalışmada, Singapur hükümetinin ekonomideki yolsuzluğu azaltabilmek için uyguladığı politikalardan bir tanesinin, kamu çalışanlarına yüksek ücret verilmesi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu yüksek ücret politikasının da kamu harcamalarında artışa yol açtığını belirtmişlerdir.

Yolsuzluklar kamu harcamalarının bileşimini de değiştirmekte ve sosyal içerikli kamu harcamalarının optimal düzeyden daha düşük bir seviyede gerçekleşmesine neden olmaktadır (Mauro, 1998:265; Çelen, 2007:104). Örneğin Mauro (1998) yaptığı çalışmada, yolsuzluğun, kamu yatırımlarının bileşimini etkileyip etkilemediğini test etmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, yolsuzluğun yoğun olarak yaşandığı ekonomilerde, kamu harcamaları, eğitim, sağlık gibi sosyal amaçlı harcamalardan ziyade, savunma harcamaları gibi ekonomik olarak geri dönüşü kısıtlı olan alanlara aktarıldığı saptanmıştır.

Yolsuzluk kamu yatırım harcamalarının hem kendi iç dağılımını, hem de toplam harcamalar içindeki nispi yerini etkileyebilmektedir. Bu durumda yolsuzluklara daha fazla imkan tanıyan büyük yatırım harcamaları ön plana çıkabilmekte, kamu harcamalarının optimal dağılımı bozulabilmektedir (Schaeffer, 2002:12). Genel kanı, yolsuzluk yapma imkanı daha fazla olduğundan ve örgütlü bürokratik yolsuzluklara izin verdiğinden dolayı, yolsuzluk düzeyi arttığında kamu yatırım harcamalarının da artacağı yönündedir (Çelen, 2007:99). Yolsuzluğun yüksek olduğu ekonomilerde, kamu harcamaları, ekonomide etkinlik yaratacak, kamu geliri olarak geri dönebilecek harcamalara dönüşmesi engellenmektedir (Hillman, 2004:1071).

Bu durum, hem kamu harcamalarının artmasına hem de kamu gelirlerinin azalmasına yol açarak, kamu gelir-gider dengesini olumsuz etkilemektedir. Örneğin, Tanzi ve Davoodi (1997), yaptıkları bir çalışmada, yolsuzluğun kamu yatırım harcamalarını artırırken, verimliliği düşürdüğünü saptamışlardır.

Yolsuzluk, en önemli kamu gelir kaynağı olan vergi gelirlerinin azalmasına yol açmaktadır (Hillman, 2004:1071). Örneğin, Ghura (1998), 1985-1996 yılları için 39 Afrika (Sahra Altı Ülkeleri) ülkesi için yaptığı çalışmada, yüksek yolsuzluk düzeyinin, vergi gelirlerini azalttığını; yolsuzluk düzeyinde bir iyileşme halinde de vergi gelirlerini artırdığını saptamıştır. Aynı şekilde Tanzi ve Davoodi (2000) yaptıkları ortak bir çalışmada, yolsuzluk düzeyindeki bir artışın kamu gelirlerini (vergi gelirlerini) azalttığını ortaya koymuşlardır.

Bilindiği gibi temel kamu gelirlerini vergiler, harçlar, resimler ve şerefiyeler oluşturmaktadır. Yolsuzluklar kamunun tahsil etmesi gereken bu gelirleri azaltan uygulamaları içermektedir. Bireyler ve/veya kurumlar, ödemeleri gereken kamusal yükümlülüklerden rüşvet vererek veya çeşitli şekillerde menfaat sağlayarak kaçınmayı veya kaçakçılık yoluna gidebilmeyi tercih edebilmektedir. Yolsuzluk öncelikle vergi matrahı üzerinde etkisini göstermekte ve dolayısıyla vergi gelirlerine yansımaktadır ki bu durum da kamu gelirlerini olumsuz etkilemektedir (Çelen, 2007:107).

Yolsuzluğun yoğun olduğu ekonomilerde, yolsuz davranışlara katılmanın toplumsal maliyeti daha düşük olmaktadır. Kamu hizmetini sunan ve herhangi bir kamu hizmeti talep eden birey, bu hizmeti yasal yollardan elde etmenin maliyetinin yüksek olduğu durumlarda, kolaylıkla yasadışı yollara başvurabilmektedir. Bu bağlamda, vergi yükünün ağır olduğu ekonomilerde, vergi ödememek için yasadışı davranışlara yönelmekte sıklıkla görülmektedir. Bu durum yolsuzluğun daha yoğun olduğu toplumlarda çok sık karşılaşılan bir durum olmaktadır. Böylelikle devlet, en önemli gelir kaynağı olan vergi gelirlerinden mahrum olmakta ve kamu gelir-gider dengesi olumsuz etkilenmektedir (Sanyal vd., 2000:62-63).

Yolsuzluğun ve vergiden kaçınmanın/kaçırmanın yoğun olduğu ekonomilerde, vergi tahsilatı da düşük seviyelerde gerçekleşmektedir. Buna önlemek için vergi müfettişlerine komisyon ödenmesi ya da yüksek ücret ödenmesi ve böylelikle vergi tahsilatının arttırılıp, kaçakçılığın caydırılması söz konusu olabilmektedir. Bu durum ise fazladan bir maliyet ortaya çıkarmakta ve kamu harcamalarında artışa yol açmaktadır. Ayrıca kamu kaynaklarının yolsuzluklar nedeniyle heba edilmesi, mükelleflerin vergi ödeme isteklerini sekteye uğratmakta ve vergi gelirlerini azaltmaktadır (Çelen, 2007:109).

Sonuç olarak, yolsuzluk olgusu, gerek kamu harcamaları gerekse kamu gelirleri üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Bu durum, devletin gelir-gider dengesini bozmakta ve kamu borçlarının artmasına yol açabilmektedir. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalardan bazıları ve bu çalışmalardan elde edilen etkileşim yönü Tablo 1’de özet olarak verilmiştir.

Tablo 1: Kamu Borcu-Yolsuzluk Düzeyi Arasındaki İlişkiye ait Literatür Özeti

	Rijckeghem ve Weder (2001)	Mauro (1998)	Tanzi ve Davoodi (1997)	Ghura (1998)	Tanzi ve Davoodi (2000)
Kamu Borcu					
Yolsuzluk	+	+	+	+	+

4. Model ve Veri Kaynakları:

Kamu borcu ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi test etmeye yönelik olarak hazırlanan bu çalışmada, kurumsal faktörlerin ve yolsuzluk algısının kamu borcu üzerindeki etkisi test edilmeye çalışılacaktır. Bu çerçevede 27 Avrupa Birliğe Üyesi Ülkeler⁵ için 2011 dönemi baz alınarak, *“yolsuzluğun kamu borcu üzerindeki etkisi?”* yatay kesit analizi yöntemi kullanılarak test edilecektir.

4.1. Ampirik Model

Çalışmada kullanılacak olan ekonometrik modelin temel amacı, kurumsal faktörlerin ve yolsuzluğun kamu borçları üzerindeki etkilerini saptamaktır. Bu çerçevede oluşturulacak ekonometrik model kapsamında, Yargı Bağımsızlığı, Regülasyonların Etkinliği, Kamu Harcamalarındaki Savurganlığı, Politik İstikrar Düzeyini ve yolsuzluk algısı değişkenleri modele açıklayıcı değişken olarak dahil edilmiştir. Kamu borcu ise modelin bağımlı değişkenidir.

Kurumsal faktörlerin kamu borçları üzerindeki etkisi belirlenirken Woo (2003) ve Lavigne(2006)’nın çalışmalarında kullandıkları politik ve kurumsal değişkenler esas alınmıştır. Modelin kalıbı ise şu şekilde gösterilmektedir;

$$LNKB_i = \beta_0 + \beta_1YAE_i + \beta_2YB_i + \beta_3KRY_i + \beta_4KHS_i + \beta_5PI_i + \epsilon_i$$

⁵ Almanya, Avusturya, Belçika, İngiltere, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Yunanistan, Portekiz, Lüksemburg, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Malta, Slovakiya, Kıbrıs, Litvanya, Polonya, Slovenya, Bulgaristan ve Romanya’dır.

Burada LNKBi doğal logaritması alınmış kamu borçlarını gösterirken; açıklayıcı değişkenler ise YAE, YB, KRY, KHS ve Pİ sırasıyla yolsuzluk algı endeksini, yargı bağımsızlığını, kamu regülasyonların yükünü, kamu harcamalarındaki savurganlığı ve politik istikrarı göstermektedir. β_0 , sabit terimi, β_1, \dots, β_5 eğim parametrelerini, ϵ_i ise hata terimini göstermektedir. Modelde yer alan i indisi, her bir değişkendeki kesitleri ifade etmektedir.

4.2. Veriler

Modelde yer alan bağımlı ve bağımsız değişkenler ve bu verilerin kaynakları aşağıda açıklanmaktadır. Modeldeki değişkenlere ait veriler 2011 yılına aittir.

Çalışmada kullanılan ekonometrik model için bağımlı değişken olan **Genel brüt kamu borcu (KB)** ile, Maastricht Kriterleri çerçevesinde belirlenen tanım kullanılmıştır. Buna göre kamu borcu ile sadece merkezi hükümetin değil, mahalli idareler, fonlar, kamu iktisadi teşekkülleri, özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar ve sosyal güvenlik kurumları gibi diğer kamu kurum ve kuruluşlarını da kapsamaktadır. Genel brüt kamu borcu verileri, Eurostat veritabanından alınmıştır.

Çalışmadaki temel açıklayıcı değişken olan *Yolsuzluk* için, Uluslararası Saydamlık Örgütü tarafından hazırlanmış olan "*Yolsuzluk Algılama Endeksi*" kullanılmıştır. Bu endeksle, yolsuzluklar bir ankete dayalı olarak ölçülmeye çalışılmaktadır. Yolsuzluk algılama endeksi, dünya üzerindeki çeşitli kurumlar tarafından toplanan verilerden oluşan bir tür bileşke endekstir. Bu endeks iş adamlarının, analistlerin ve uzmanların değerlendirmelerini içermektedir (Andving vd., 2000:40; Vinod, 1999:6). Bu endeks ülkeleri yolsuzluklara göre sınıflandırmaktadır. Endeks oluşturulurken, her ülke ile ilgili olarak en az dört ayrı anket yapılmaktadır. Birden çok anket yapılarak sonuçlardaki varyans farklılıkları da ortaya konulmaya çalışılarak ve tüm anketlerin sonuçları tek bir endeks haline dönüştürülmektedir (Lambsdorff, 2007:238; Husted, 1999:347). Endeks değerleri, 0 ile 10 arasında ölçeklendirilmektedir. 0 değeri, en yüksek yolsuzluğu; 10 değeri ise en düşük yolsuzluk düzeyini göstermektedir. Uluslararası Saydamlık Örgütü'nün "*Yolsuzlukları Algılama Endeksi*"; değişik ülkelerde yolsuzluğu ölçmeye çalışan farklı endeksler arasında, en yaygın ve en tercih edileni olmaktadır. Yolsuzlukla ilgili yapılan uluslararası ampirik çalışmalarda sıklıkla bu endeks kullanılmaktadır (Paldam, 2002:217).

Çalışmada kullanılan diğer açıklayıcı değişkenlerden *Yargı Bağımsızlığı*, *Kamusal Regülasyonların Yükü (Burden of Government Regulation)* ve *Kamu Harcamalarındaki Savurganlık (Wastefulness of Government Spending)* endeksleri "The Global Competitiveness Report 2012–2013" den elde edilmiştir. Bu endeks değerleri 1 ile 7 arasında değerler almaktadır. Örneğin yargı bağımsızlığını gösteren değişken her bir AB ülkesindeki yargının ne

ölçüde hükümet üyeleri, vatandaşlar, ya da firmaların etkiler bağımsız olduğunu göstermektedir. 1 değeri yargının aşırı bir biçimde hükümet üyeleri, vatandaşlar, ya da firmaların davranışlarından etkilendiğini, 7 değeri ise yargının yüksek derecede bağımsız olduğunu göstermektedir. Kamusal Regülasyonların Yüku endeks değerinde 1 kamusal düzenlemelerin yükünün fazla olduğu durumu, 7 ise yükün olmadığı durumu göstermektedir. Ülkelerdeki kamu harcamalarındaki savurganlık endeksi 1 ile 7 arasındaki değerlerden oluşmaktadır. 1 kamu harcamalarındaki savurganlığın fazla olduğu durumu 7 ise kamu harcamalarının israf edilmediği harcamaların verimli olduğu durumu göstermektedir.

Tablo 2. Değişkenlerin Kaynağı ve Beklenen İşaretleri

Değişken	Değişkenin Kaynağı	Beklenen İşaret
Yolsuzluk Algı Endeksi	Transparency International 2011	-
Yargı Bağımsızlığı (Hukuk Sisteminin Etkinliği)	Global Competitiveness Reports (2012-2013)	-
Kamusal Regülasyonların Yüku Endeksi	Global Competitiveness Reports (2012-2013)	-
Kamu Harcamalarındaki Savurganlık Endeksi	Global Competitiveness Reports (2012-2013)	-
Politik İstikrar Endeksi	Kaufmann, Kraay ve Mastruzzi (2012)	-

Politik istikrar değişkeni Kaufmann, Kraay ve Mastruzzi tarafından 1996 yılında başlatılan ve günümüze kadar belli dönemler itibariyle yapılan “The Worldwide Governance Indicators, 2012” den alınmıştır. Endeks değeri -2,5 ile +2,5 arasında olup, +2,5 değerine yaklaştıkça politik istikrar artmakta, tam tersine -2,5 değerine doğru yaklaştıkça politik istikrarın azaldığını göstermektedir. Bu değişkenlerin kaynakları ve kamu borcu üzerinde olması beklenen etkileri ve Tablo 2’de gösterilmiştir.

4.3. Tahmin Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Yatay kesit yönteminin kullanıldığı çalışmalarda sıklıkla karşılaşılan temel problem, değişen varyans sorunudur. Bu nedenle yatay kesit analizlerinde, tahminlerin değişen varyans sorununun giderilerek yapılması gerekmektedir. Bu çalışmada değişen varyans sorununun giderilmesi için, en yaygın ve tercih edilen yöntem olan, “White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance” yaklaşımı (Wooldridge, 2001:55) kullanılarak model tahmin edilmiştir. Böylelikle değişen varyans sorunu giderilmek suretiyle tahminler elde edilmiştir.

Tablo 3’de modelde kullanılan değişkenlere ait ortalama, medyan, maksimum, minimum ve standart sapma gibi temel istatistik göstergeler yer

almaktadır. Ayrıca değişkenlere ait kalıntıların normal dağıldığını ileri süren Jarque Bera normallik sınaması sonuçlarına göre probability değeri %10'dan daha büyük olduğu için H_0 hipotezi kabul edilmektedir. Başka bir ifade ile Jarque Bera normallik sınaması sonuçları modelde yer alan değişkenlerin tamamının normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3: Değişkenlere Ait Temel İstatistiki Göstergeler

	LNBR	YAE	BGR	YB	PI	WGS
Ortalama	11.37416	6.270370	3.155556	4.674074	0.767436	3.270370
Medyan	11.62447	6.200000	3.000000	4.800000	0.844739	3.100000
Maksimum	14.55037	9.400000	4.800000	6.500000	1.381969	4.900000
Minimum	6.903948	3.300000	2.100000	2.700000	-0.064903	2.000000
Std. Sapma	2.050521	1.969150	0.686313	1.245482	0.393729	0.817978
Jarque-Bera	0.831327	1.695705	1.654058	1.986566	1.326810	1.474846
Olasılık Değ.	0.659902	0.428334	0.437347	0.370359	0.515094	0.478345
Gözlem Sayısı	27	27	27	27	27	27

En küçük kareler (EKK) yöntemi ile elde edilen tahmin sonuçları Tablo 4'de verilmiştir. Tahmin edilen ekonomik modele ait R^2 değeri, 0,59⁶ olarak saptanmıştır. Bu çerçevede modelden elde edilen R^2 değerinin düşük olmaması modelin bir bütün olarak anlamlılığını ortaya koymaktadır. Modelde yer alan eğim katsayılarının birlikte anlamlılığını test eden F istatistik sonuçlarına göre H_0 hipotezi reddedilmektedir. Dolayısıyla modelimiz gerek R^2 gerekse F istatistik sonuçlarına göre anlamlıdır.

Tablo 4: AB Ülkelerinde Yolsuzluğun Kamu Borçları Üzerindeki Etkisi

Bağımlı Değişken: LNKB			
Değişken	Katsayı ^H	t istatistiği	p-değeri
YAE	-1.653769	3.262946	0.0005***
KRY	-2.868781	-3.080579	0.0057***
YB	-1.107178	2.063236	0.0480**
PI	-1.863412	-2.461509	0.0226**
Sabit Terim	13.57949	8.830174	0.0000***
KHS	-2.161964	-2.781454	0.0052***
R^2	0.590554		

⁶ Bağımlı değişkendeki değişmelerin ne kadarının bağımsız değişkendeki değişmeler tarafından açıklandığını gösteren R^2 değeri ekonometrik yöntemler açısından değerlendirildiğinde düşük görülebilir. Bununla birlikte yatay kesit verileri ile yapılan tahminlerden elde edilen R^2 'lerin genel olarak küçük olduğu bilinmektedir. Studenmund (1992: 47) yatay kesit verilerinde 0.50 büyüklüğündeki bir R^2 'nin iyi bir uygunluk olduğunu belirtmiştir (Ağır ve Kar 2010: 167)

F-statistic	6.057758
Prob(F-statistic)	0.001273***

***: %1 Anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı katsayı

** %5 Anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı katsayı

*%10 Anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı katsayı

H: Değişen Varyansın tespit edilmesi üzerine, değişen varyans sorununu dikkate alarak yapılan yeni tahmini göstermektedir. Bu yolla katsayılar değişmemekte, ancak standart hataları değişmekte ve yeni tahmin sonucuna göre katsayıların anlamlı olup olmadıkları önem arz etmektedir.

Elde edilen ampirik sonuçlara göre, yolsuzluk endeksinin kamu borçları üzerinde %1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. İlişkinin niteliği açısından değerlendirildiğinde negatif yönlü bir etki tespit edilmiştir. Başka bir ifade ile yolsuzluk düzeyindeki 1 birimlik artış kamu borçlarını -1.653769 birim azaltmaktadır. AB ülkelerinde toplumun yolsuzluk düzeyindeki artış kamu borçlarını azaltan önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hukuk sisteminin etkinliğini ölçen yargı bağımsızlığı değişkeninin, kamu borcu üzerinde % 5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda yargı bağımsızlık endeksindeki 1 birimlik bir artış (hukuk sistemi etkinliğinin artması) kamu borçları üzerinde -1.107178 birimlik bir düşüşe neden olmaktadır. Başka bir ifade ile yargı bağımsızlığının artması AB ülkelerinde kamu borçlarını azaltan bir unsurdur.

Diğer bir açıklayıcı değişken olan kamusal regülasyonların yükünün, kamu borçları üzerinde % 1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Tahminlerimize göre kamusal regülasyonların yükü endeksindeki 1 birimlik bir artış (kamusal regülasyonların yükünün azalması) kamu borçlarında -2.868781 birimlik bir düşüşe neden olmaktadır. Kamusal regülasyonların yükünün azalması kamu borçlarını azaltmaktadır.

Kamusal harcamalardaki savurganlığın, kamu borçları üzerinde % 1 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumda kamu harcamalarındaki savurganlık endeksindeki 1 birimlik bir artış (kamu harcamalarındaki israfın azalması) kamu borçlarında -2.161964 birimlik bir düşüşe neden olmaktadır. Dolayısıyla kamu harcamalarındaki israfın önlenmesi kamu borçlarını azaltan bir unsur olduğunu ifade etmek mümkündür.

Bir başka açıklayıcı değişken olan politik istikrar düzeyinin, kamu borçları üzerinde % 5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve

negatif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda politik istikrar düzeyindeki 1 birimlik bir artış kamu borçlarında -1.863412 birimlik bir azalışa neden olmaktadır. Başka bir ifade ile AB ülkelerinde politik istikrarın artması, kamunun borçlarını azaltmaktadır.

Sonuç olarak 27 AB ülkesinin 2011 yılı verileri ile yapılan bu çalışmada, kurumsal faktörlerdeki iyileşmelerin ve yolsuzluğun azalmasının kamu borçları üzerinde olumlu bir etkiye yol açtığı bulgusuna ulaşılmıştır.

SONUÇ

Gelişmiş/gelişmekte olan ekonomiler ortaya çıkan makroekonomik istikrarsızlığın en önemli nedenlerinden biri kamu gelir-gider dengesizliği olduğu yaygın bir görüştür. Ekonomilerde belirli bir dönem içinde kamu gelirleri ile kamu giderleri arasındaki fark olarak tanımlanan kamu açığı/kamu borcu, içinde bulunduğu toplumun ekonomik, politik, sosyal ve kurumsal yapısından etkilenebilmektedir. Kamu borcu, önceleri sadece ekonomik unsurlarla açıklanmışken, son dönemlerde ekonomik dışı faktörler tarafından da açıklanmaya başlanmıştır. Günümüzde, kamu borcunun, sosyal ve kurumsal belirleyicileri üzerine hızlıca artan bir literatür oluşmakla beraber, mevcut durumun hala yeterli düzeyde olmadığı ifade edilmektedir.

Yolsuzluk, kurumsal faktörler bağlamında kamu borcu üzerinde etkili olduğu düşünülen en önemli bir olgudur. Yolsuzluk düzeyi ile kamu kesimi finansman açıkları arasında bir etkileşimin varlığı genel kabul gören bir durumdur. Yolsuzluk düzeyi yüksek ülkelerde kamu kesimi açıklarının yüksek olduğu gözlenmektedir. Hatta yolsuzluk düzeyinde gerçekleşen olumlu bir gelişmenin, kamu açıklarını da olumlu yönde etkilediği ve kamu açıklarında bir azalmaya yol açtığı bir çok ampirik çalışmada da doğrulanmıştır.

Yolsuzluğun, kamu borcu/kamu açığı üzerindeki etkisi iki kanal üzerinden olmaktadır. Bilindiği gibi, kamu açığı iki kavramın etkisine göre belirlenir: kamu harcama bileşeni ve kamu gelir bileşenidir. Yolsuzluk, bu iki bileşeni etkileyerek kamu borcu üzerinde bir etkiye yol açabilmektedir. Buna göre, yolsuzluk, kamu harcamalarında etkinsizliğe yol açarak, hem kamu harcama miktarının artmasına hem de kamu harcamalarının dağılımını etkileyerek, kamu harcamalarının artmasına neden olabilmektedir. Yolsuzluk aynı zamanda kamu gelirleri üzerinde de etkilere sahip olabilmekte ve en önemli kamu gelir kaynağı olan vergileri olumsuz etkileyebilmektedir. Yolsuzluğun yüksek düzeyde gerçekleştiği ekonomilerde, hem vergi kaçakçılığı hem de vergiden kaçınma daha yoğun bir şekilde görülmektedir. Bir anlamda yolsuzluk, vergi gelir kayıplarına yol açarak kamu gelirlerinde bir azalmaya yol açabilmektedir. Kısacası, yolsuzlukların yoğun olarak görüldüğü ekonomilerde sağlıklı mali politikalar oluşturulması imkansız hale

gelebilmekte ve bu durum da kamu borçlarının artmasına neden olan bir unsur olarak ifade edilmektedir.

Hazırlanan bu çalışmada, yolsuzluk ile kamu borcu arasındaki etkileşim yatay kesit yöntemi kullanılarak tahmin edilmiştir. Bu çerçevede kamu borcunun, politik ve kurumsal belirleyicileri olarak; yolsuzluk olgusu diğer kontrol değişkenlerinden oluşan bir model oluşturulmuş (Yargı Bağımsızlığı, Kamusal Regülasyonların yükü, Kamu Harcamalarındaki Savurganlık, Politik İstikrar Düzeyi) ve test edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, yolsuzluk düzeyinde görülen bir iyileşmenin, kamu borcu üzerinde de aynı şekilde olumlu bir etkiye yol açtığı istatistiksel olarak doğrulanmıştır. Bununla birlikte modelde kullanılan diğer kurumsal unsurlar ile kamu borcu arasında da istatistiksel olarak anlamlı ve beklenen yönde bir etkileşim olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, yargı bağımsızlığı, kamusal regülasyonların yükü, kamu harcamalarındaki savurganlık, politik istikrar düzeyi gibi politik ve kurumsal yapılarda gelen olumlu bir değişim, kamu borcunu azalmaktadır. Sonuç olarak, yolsuzluğu azaltıcı tedbirlerin alınması ekonomilerin daha iyi performans sergilemesi açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

AĞIR, H. ve KAR, M. (2010) Türkiye’de Elektrik Tüketimi ve Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi İlişkisi: Yatay Kesit Analizi, *Sosyoekonomi*, 2010EN, Özel Sayı.

ANDVING, J. C., FJELDSTAD, O.H., AMUNDSEN, I., SISSENER, T. ve SØREIDE, I. (2000) Research on Corruption: A Policy Oriented Survey, *Commissioned by NORAD Final Report*, December, Oslo

ATA, A. Y. (2009) *Kurumsal İktisat Çerçevesinde Yolsuzluğun Fırsat ve Motivasyonları: AB Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme*, İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayınları, 2009, İstanbul.

BARDHAN, P. (1997) Corruption and Development, *Journal of Economic Literature*, Vol. 35, No. 3, September, pp.1320-1346

ÇELEN, M. (2007) *Yolsuzluk Ekonomisi*, İSMMO Yayını, Yayın No 77, İstanbul.

EGELİ, H. (1997) Türkiye’de Planlı Dönemde Bütçe Açıklarının Bütçeleme Sistemleri Açısından Ekonomik Etki ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kasım, İzmir.

FAURE, P. (2011) Public Debt Accumulation and Institutional Quality: Can Corruption Improve Welfare, *Economics Bulletin*, 31(1), pp. 17-28.

GHURA, D. (1998) Tax Revenue in Sub-Saharan Africa: Effects of Economic Policies and Corruption, *International Monetary Fund*, Working Paper No. 98/135.

GRAY, C. W. ve KAUFMAN, D. (1998) Corruption and Development, *Finance and Development*, Vol. 35, No. 1, March, pp.7-11

HILLMAN, A., L. (2004) Corruption and Public Finance: An IMF Perspective, *European Journal of Political Economy*, 20, pp.1067-1077.

HUSTED, B. W. (1999) Wealth, Culture and Corruption, *Journal of International Business Studies*, Vol. 30, No.2, pp.339-360

KAUFMANN D., Kraay, A. ve Mastruzzi, M. (2010) The Worldwide Governance Indicators: A Summary of Methodology, Data and Analytical Issues, *World Bank Policy Research*

KAUFMANN, D. (2010) Can Corruption Adversely Affect Public Finances in Industrialized Countries, <http://www.brookings.edu/research/opinions/2010/04/19-corruption-kaufmann>, (12.03.2013).

KLITGAARD, R. (1988) *Controlling Corruption*, University of California Press, England.

KOÇ, A. (2009) Kamu Açıklarının Ekonomik, Politik ve Kurumsal Belirleyicileri: Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Bir Uygulama, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana.

KURER, O. (1993) Clientelism, Corruption and The Allocation of Resources, *Public Choice*, 77(2), pp.259-273.

LAMBSDORFF, J. G. (2007) *The Institutional Economics of Corruption and Reform*, Cambridge University Press.

LAVIGNE, R. (2006) The Institutional and Political Determinants of Fiscal Adjustment, *Bank of Canada Working Paper*, No. 2006-1,

MAURO, P. (1998) Corruption and the Composition of Government Expenditure, *Journal of Public Economics*, 69 (1998), pp. 263-279.

PALDAM, M. (2002) The Cross-Country Pattern of Corruption: Economics, Culture and Seesaw Dynamic, *European Journal of Political Economy*, Vol. 18, No.2, pp.215-240.

SANYAL, A., GANG, I. ve GOSWAMI, O. (2000) Corruption, Tax Evasion and Laffer Curve, *Public Choice* 105, pp. 61-78.

SCHAEFFER, M. (2002) *Corruption and Public Finance*, Management Systems International Press, Washington, USA.

STUDENMUND, A.H. (1992) *Using Econometrics: A Practical Guide*, Second Edition, New York: Harper Collins Publishers.

TANZI, V. ve DAVOODI, H. R. (2000) Corruption, Growth, and Public Finances, *IMF Working Paper*, Vol. , pp. 1-27.

TANZI, V. ve DAVOODI, H. R. (1997) Corruption, Public Investment and Growth, *International Monetary Fund*, Working Paper No. 97/139

VINOD, H. D. (1999) Statistical Analysis of Corruption Data and Using The Internet to Reduce Corruption, *9th International Anti-Corruption Conference*, Durhan, South Africa, 10-15 October.

WOO, J. (2003) Economic, Political, and Institutional Determinants of Public Deficits, *Journal of Public Economics*, 87(3-4), pp. 387-426

WOOLDRIDGE, J. M. (2001), *Econometric Analysis of Cross Section and Panal Data*, The MIT Press, Cambridge, London.